

ти людиною, реалізувати свою людську сутність. Нехтування мораллю згубно позначається на всіх сферах діяльності особистості, зокрема, на її економічній культурі.

Моральність є важливим компонентом і чинником економічної культури особистості. Особистісна економічна культура залежить від стану економіки, економічної культури всього суспільства. За своєю структурою економічна культура особистості являє собою систему психологічних знань і здатності їх використовувати відповідно до властивостей особистості, високих морально-етичних норм і духовних цінностей, психологічних відносин.

Економічна культура особистості вбирає в себе різноманітні моральні, релігійні, естетичні цінності, переломлює їх у просторі соціально-економічних відносин, пов'язаних із виробництвом, розподілом, обміном і споживанням матеріальних благ і послуг, "переплавляючи" у цілісну економічну свідомість, що є ядром цієї культури.

Список використаних джерел

1. Панина Н. Молодежь Украины: структура ценностей, социальное самочувствие и морально-психологическое состояние в условиях тотальной анонимии / Панина Н. // Социология: теория, методы, маркетинг. – 2001. – № 1. – С. 5-26.
2. Вебер М. Избранные произведения : Пер. с нем. / Сост., общ. ред. и послесл. Ю. Н. Давыдова. / М. Вебер; [пер. с нем. Ю. Н. Давыдова]. – М.: Прогресс, 1990. – 808 с.
3. Смит А. Теория нравственных чувств / А. Смит. – М.: Республика, 1997. – 351 с.
4. Билан Н. И. Консьюмеризм как проблема этики и экономики в эпоху постмодернизма / Н. И. Билан // Філософсько-антропологічні виміри глобальних трансформацій : Монографія колективу авторів / Наук. ред. Т. І. Власова, Т. І. Власова, І. М. Грабовська, В. П. Кравець, О. М. Кікінежді, Т. В. Філат. – Дн-ськ : Вид-во Маковецький, 2012. – С. 77-84.
5. Ефременко Т. Економічна культура як соціологічне поняття / Тетяна Ефременко // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2005. – № 3. – С. 123-141.

О. Лавренко, канд. филос. наук, доц.
Институт психологии НАПН Украины, Киев

НРАВСТВЕННОСТЬ КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ Личности студенческой молодежи

В статье рассматриваются понятие морали, нравственности, "человека экономического", экономической культуры, ее связь с нравственностью личности. Представлено данные эмпирических исследований по данной проблеме.

Ключевые слова: мораль, нравственность, личность, "человек экономический", экономическая культура.

O. Lavrenko, Ph.D., Assoc. Prof.
Institute of Psychology of NAPS Ukraine

MORALITY AS A PART OF ECONOMIC CULTURAL IDENTITY OF STUDENTS

In the article such terms as morality, moral behavior, "the economical human being", economical culture and its connection with personality morality are described. The research data on this problem have been analyzed.

Keywords: moral, morality, personality, "economic person", economic culture.

УДК 316.614

В. Лазаренко, канд. соціол. наук, доц., К. Луб'яна, студ.
Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

ПОТРЕБИ ДІТЕЙ-СИРІТ В СФЕРІ СОЦІАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ТА ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ

В статті презентовані результати дослідження потреб дітей-сиріт у соціальній інтеграції та працевлаштуванні, а також форм роботи соціальних інститутів, які надають допомогу громадянам в скрутних життєвих ситуаціях.

Ключові слова: діти-сироти, соціалізація, соціальна інтеграція, працевлаштування.

Актуальність дослідження та постановка проблеми. Проблема сирітства є споконвічною. В усі часи були діти, яким випадала доля рости без батьків. Сиріт всиновлювали, брали у монастирі, створювали приюти. Час появи таких закладів відомі чеські дослідники проблеми сирітства Й. Лангмейєр та З. Матейчек називають IV ст. н. е. (335 р., Цар-місто). У Російській педагогічній енциклопедії згадується відкритий в 787 р. в Мілані перший дім для виховання дітей. Початок наукового осмислення проблеми розвитку дітей, що залишилися

6. Дембицька Н. М. Психологічні особливості становлення суб'єктності студентів у просторі відносин власності / Н. М. Дембицька // Проблеми сучасної психології : Зб. наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. – Кам'янець-Подільський : Акіома. – 2011. – Вип. 14. – С. 35-43.

7. Міщенко О. О. Економічна культура особистості як соціально-психологічний феномен / О. О. Міщенко // Проблеми загальної та педагогічної психології : Зб. наук. праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / За ред. С. Д. Максименка. – К., 2008. – Т. X, ч. 2. – С. 354-363.

8. Моральность украинского общества: нравственные ориентиры украинцев // Электронный ресурс. – Режим доступа: <http://institute.gorshenin>.

1. Panina N. Youth of Ukraine: the structure of values, social well-being and morale in terms of total anomie / N. Panina // Sociology: Theory, Methods, Marketing. – 2001. – № 1. – P. 5-26.

2. Weber M. Selected Works / Max Weber; [transl. by N. Davydov]. – Moscow : Progress, 1990. – 808 p.

3. Smith A. Theory of Moral Sentiments / A. Smith. – M.: Respublica, 1997. – 351 p.

4. Bilan N. I. Consumerism as a problem of ethics and economics in the era of postmodernism / N. I. Bilan // Philosophical and anthropological dimensions of global transformations : Monograph by group of authors / T. I. Vlasova, I. Hrabovska, V. Kravets, A. Kikinezhdi, T. Filat. – Dnepropetrovsk : Makovetskiy, 2012. – P. 77-84.

5. Efrementko T. Economic culture as a sociological concept / Tatiana Efrementko // Sociology: Theory, Methods, Marketing. – 2005. – № 3. – P. 123-141.

6. Dembitskaya N. Psychological characteristics of students' subjectivity becoming in spacious of property relations / N. M. Dembitskaya // Problems of modern psychology : Coll. scientific papers. – Ivan Ogienko National University of Kamenets-Podolsky, GS Kostyuk Institute of Psychology NAPS of Ukraine. – Kamenets-Podolsky : Axioma. – 2011. – Vol. 14. – P. 35-43.

7. Mishchenko A. A. Economic Culture as individual socio-psychological phenomenon / A. A. Mishchenko // Problems of General and Educational Psychology : Coll. sciences. works of G. S. Kostyuk Institute of Psychology NAPS of Ukraine / Ed. by S. D. Maksymenko. – K., 2008. – Vol. X, p. 2. – P. 354-363.

8. Morality of Ukrainian society: moral orienteer for Ukrainians // Electronic resource. – Mode of access: <http://institute.gorshenin>.

Надійшла до редколегії 18.09.14

без батьківського піклування відноситься до початку ХХ ст. [1]. Але, незважаючи на те, що в останній час проблема сирітства привернула увагу науковців різних сфер, в ній залишається значна частка проблем, які потребують наукового вирішення. До однієї з найбільш актуальних проблем вихованців дитячих будинків дослідники відносять труднощі в соціалізації дітей-сиріт.

Ступінь розробленості проблеми. Під соціалізацією розуміють сукупність всіх соціальних процесів, завдяки яким індивід засвоює певну систему норм і цінно-

стей та може повноцінно функціонувати як член суспільства. Соціалізацію визначають як такий процес взаємодії індивіда і соціального середовища, в ході якого, опинившись в різних проблемних ситуаціях, які виникають у сфері міжособистісних відносин, індивід набуває механізми і норми соціальної поведінки, установки, риси характеру, особливості і підструктури, котрі в цілому мають адаптивне значення [2]. Крім того, соціалізацією називають двосторонній процес засвоєння індивідом соціального досвіду шляхом входження в соціальне середовище, систему соціальних відносин, разом з тим, самостійне відтворення цих соціальних відносин за рахунок активної діяльності та активного включення самої людини в соціальне середовище [3]. Соціалізація, як засвоєння індивідом соціального досвіду в кінцевому прояві полягає не тільки в тому, щоб надати індивіду інформацію про соціальні норми, санкції та рольові приписи, але й перевести їх у внутрішній план, перетворити їх у внутрішні поведінкові регулятори. Тим самим соціалізація має дві взаємопов'язані сторони: змістовну і функціональну. Змістова сторона визначає що і які особистісні утворення формуються в процесі соціалізації, а функціональна сторона – завдяки яким механізмам відбувається.

Г. Гібш і М. Форверг, визначаючи зміст процесу соціалізації, наголошують, що соціалізація охоплює такі найважливіші сфери життєдіяльності людини, як "організм і середовище", "людина і професія", "людина і суспільство", "людина і самосвідомість" [4]. Тобто, змістова сторона процесу соціалізації передбачає формування професійних знань, навичок, які дозволяють людині включатися в систему трудових відносин, формування системи регулятивних механізмів суспільної поведінки індивіда, систему його ціннісно-нормативних, правових, етичних, соціальних, політичних уявлень, ціннісних орієнтацій, поглядів, переконань, емоційно-вольових якостей, а також формування механізмів саморегуляції. Отже, процес соціалізації можна вважати успішним, якщо в проблемних ситуаціях людина успішно використовує набуті на попередніх етапах розвитку навички і механізми поведінки, а також виконує функції, які призводять до її адаптованості в різних соціальних ситуаціях.

Функціональний аспект процесу соціалізації має відповідати на запитання завдяки яким соціальним детермінантам, соціально-психологічним механізмам, агентам та інститутам відбувається засвоєння соціальних норм і правил та входження людини в соціум. Напевно, що соціальними детермінантами вважається вся сукупність соціально-економічних, ідеологічних, культурних, національних умов життя соціуму в цілому та його окремих груп, в яких відбувається становлення та формування особистості. Інститутами соціалізації є ті конкретні групи, в яких особистість залучається до соціальних норм і цінностей і які є трансляторами соціального досвіду. Такими соціальними інститутами є сім'я, навчальні, трудові колективи, неформальні групи і об'єднання. Роль сім'ї є вирішальною, особливо на ранніх етапах життя людини. Поступово все більшого значення в соціалізації набувають шкільні і трудові колективи, неформальні групи [5]. Але в ситуації, коли людина позбавлена сімейного оточення, функцію первинної соціалізації з самого початку виконують соціальні інституції та їх представники, які на всіх етапах соціалізації активізують всю сукупність механізмів, завдяки яким відбувається засвоєння та відтворення людиною норм, правил та входження людини в систему соціальних відносин, зокрема трудових. Звісно, наявність сім'ї не обов'язково гарантує якісне забезпечення процесу соціалізації дитини та її успішної інтеграції в соціум, але предметом

нашої уваги стали форми роботи тих соціальних інститутів, до компетенції яких входить безпосередня участь та надання допомоги громадянам у соціальній інтеграції та працевлаштуванні, які знаходяться в скрутних життєвих ситуаціях та особливо цього потребують, а саме діти-сироти.

Метою нашого дослідження є емпірично визначити потреби дітей-сиріт в сфері інтеграції і працевлаштування та умови покращення надання послуг цільовій групі спеціалістами профільних соціальних служб.

Ми провели дослідження в рамках проекту "Кожний має право отримати роботу: партнерство для покращення працевлаштування соціальних сиріт в Кривому Розі" за підтримки мережі Нідерландських благодійних фондів для Центральної та Східної Європи.

Серед завдань дослідження були: 1) вивчити проблеми та потреби сиріт як користувачів послуг та рівень їх задоволення послугами, що надаються, в сфері інтеграції і працевлаштування; 2) проаналізувати стан нормативного забезпечення надання послуг у сфері працевлаштування й особливості реалізації партнерства в у цій галузі на місцевому рівні (оцінка партнерства між суб'єктами соціальної роботи з метою створення можливостей для працевлаштування сиріт); 3) вивчити місцеві ресурси надання послуг в сфері працевлаштування і інтеграції сиріт (оцінка наявності, якості, доступності соціальних, інформаційних, освітніх послуг і можливостей працевлаштування для сиріт); 4) сформулювати рекомендації щодо покращення послуг у сфері працевлаштування і інтеграції сиріт. Для проведення дослідження були обрані методи: контент-аналіз документів, фокус-групи, анкетне опитування, психодіагностичне тестування.

В дослідженні взяли участь 25 фахівців соціальних служб, зокрема 20 спеціалістів центрів соціальних служб для дітей, сім'ї та молоді, та 5 спеціалістів центрів зайнятості (міського та районних) м. Кривий Ріг. А також 70 дітей-сиріт, які є випускниками інтернатних закладів віком (від 14 до 20 років), які навчаються в середніх технічних та середніх спеціальних навчальних закладах м. Кривий Ріг та стоять на порозі працевлаштування.

Результати дослідження та висновки. Проведене дослідження потреб дітей-сиріт в сфері працевлаштування та соціальної інтеграції дає можливість говорити, що:

1. Проблема працевлаштування та соціальної інтеграції дітей-сиріт в Україні є надзвичайно актуальною і гострою як з точки зору працівників соціальної сфери, так і з точки зору самих дітей-сиріт.

2. Спеціалісти соціальної сфери (зокрема, ЦСССДМ) використовують традиційні форми роботи і майже не впроваджують спеціальні послуги для даної цільової групи дітей-сиріт. А саме, переважні види послуг, які надають спеціалісти соціальних служб (за ступенем переваги): співпраця з навчальними закладами (наприклад, ПТУ, технікуми, вузи); інформаційні послуги; співпраця з іншими службами (центр зайнятості); профорієнтаційна робота; безпосереднє працевлаштування; психологічне консультування; влаштування в навчальні заклади. Переважними формами надання послуг (за ступенем переваги) є: індивідуальні консультації; консультації спільно з іншими спеціалістами; індивідуальні бесіди; групові тренінги.

Доводиться констатувати, що такі форми надання послуг є малоефективними для розвитку та формування навичок соціальної адаптації, які потрібні дітям-сиротам не менше, ніж професійні навички, які вони не можуть реалізувати, навіть при наявності бажання, оскільки відсутні навички соціальної взаємодії, а основними питаннями, які обговорюються під час проведення таких заходів є (за перевагою у обговоренні): умови та

проблеми навчання; матеріальні та побутові проблеми; проблеми поведінки в навчальному закладі або в інших суспільних місцях; особисті проблеми; плани подальшої роботи та працевлаштування.

3. Самі діти-сироти оцінюють такі види та форми роботи як малокорисні, оскільки вони носять загальний характер, не стосуються особистих проблем, не задовольняють особистих потреб кожної дитини. Переважна кількість дітей-сиріт відмітили, що такі послуги є частково корисними, оскільки лише частково стосуються вирішення їх проблем; дещо менша кількість дітей відмітила, що послуги не є корисними, оскільки неможливо ними скористатися і що отримані послуги не стосуються їх конкретної ситуації, тому не задовольняють їх потреб. Разом з тим, певна частина респондентів відмітили, що послуги були повністю корисними і цікавими, оскільки містили рекомендації стосовно шляхів вирішення їх особистої проблеми.

4. Спеціалісти ЦСССДМ підкреслюють переважні соціальні та психологічні проблеми дітей-сиріт, пов'язані з працевлаштуванням: неадаптованість в соціумі; відсутність підготовки до праці; не знання відповідних служб; відсутність мотивації активного пошуку вакансій; відсутність навичок працювати; відсутність навичок комунікації; проблеми самореалізації; невідповідність обраної професії бажанням; недовіра до рекомендованого місця роботи.

5. Разом з тим, спеціалісти центрів зайнятості мають значні ресурси у вирішенні даної проблеми і можливості у наданні спеціальних послуг, але з даною цільовою групою не працюють в силу певних причин та обставин, які традиційно склалися.

6. Існують певні проблеми у наданні послуг цільовій групі, які полягають у тому, що:

- у спеціалістів, які залучені до вирішення проблеми працевлаштування та соціальної інтеграції дітей-сиріт, відсутні необхідні уміння та навички з індивідуальної роботи на основі клієнт-орієнтованого підходу (який передбачає спільне з дитиною визначення її потреб, пошук та активізація саме її особистісних ресурсів, розробка плану дій та контроль за їх реалізацією);
- відсутні уміння проведення інтерактивних занять з технологій працевлаштування саме для даної категорії дітей;
- відсутні тренінгові програми з формування життєвих навичок;
- відсутній досвід міжсекторної/міжвідомчої взаємодії, а саме відсутня інформація в організаціях про зміст та можливості надання послуг іншою організацією, тому має місце розрізненість та одномоментність надання послуг;
- має місце брак інформаційного та матеріального забезпечення (необхідної апаратури, відповідно обладнаного приміщення тощо).

7. Переважна більшість працівників соціальних служб готові підвищувати кваліфікацію з питань соціальної інтеграції та працевлаштування дітей-сиріт.

8. Певна частина дітей-сиріт не усвідомлюють власних майбутніх проблем стосовно працевлаштування та соціальної адаптації, що свідчить про їх певну споживачку позицію у питаннях соціального пристосування та сподівання на те, що проблеми вирішить хтось, або вони вирішаться без їх власної участі та докладання зусиль. Не розуміють які зусилля прийдеться докласти, які навички їм знадобляться. Власне, це не дивує, оскільки цьому сприяє виховання у дитячих будинках, основне завдання яких полягає у забезпеченні їх існування, а методи виховання є недостатньо ефективними для розвитку необхідних навичок соціальної адаптації.

9. З'ясовані потреби дітей-сиріт для їх успішної соціальної інтеграції, професійної адаптації та працевлаштування:

- навички пошуку інформації та інформації про організації, які можуть надати допомогу;
- навички поведінки в робочому колективі, культури поведінки в громадських та державних установах;
- навички ставити запитання та відповідати на них;
- навички контролювати емоції;
- навички гідного ставлення до себе як особистості та до оточуючих;
- навички безконфліктного спілкування;
- навички прийняття рішення;
- навички відповідального ставлення до проблем та їх вирішення;
- вміння критично оцінювати ситуацію і себе в ній;
- вміння планувати і раціонально використовувати бюджет;
- навички пошуку шляхів досягнення реальних цілей;
- вміння залучати різні ресурси.

Наведені результати дослідження не вичерпують всіх аспектів досліджуваної проблеми та дозволяють сформулювати **рекомендації** щодо покращення послуг у сфері соціальної інтеграції та працевлаштування сиріт:

1. Підвищувати професійну компетентність спеціалістів з метою покращення якості та рівня послуг, а також розширення їх спектру.

2. У роботі з дітьми-сиротами з питань їх соціальної адаптації та працевлаштування рекомендується обирати переважно інтерактивні форми навчання, які допомагають розвивати навички та звертатися до особистих проблем, пов'язаних з власними потребами, поступово їх усвідомлювати через власний досвід участі в їх обговоренні та випробування власних здібностей у рольових вправах.

3. Розвивати різноманітні життєві навички, оскільки переважна кількість дітей-сиріт мають дефіцит соціально корисних навичок та моделей поведінки. Заперечення існування у них будь-яких проблем є психологічним захистом від їх усвідомлення та визнання власної збитковості. Відсутність соціально корисних навичок обумовлює їх агресивність, ізолюваність, низьку мотивацію досягнень, низьку самооцінку, невпевненість у собі, відсутність самостійності у вирішенні важливих питань, соціальну непристосованість.

4. Впроваджувати систему роботи з дітьми-сиротами з оволодіння ними навичками соціальної адаптації (життєвих навичок), проведення циклу освітніх тренінгових занять в інтернатних установах, підтримуючих в СПТУ, технікумах, місцях працевлаштування.

5. Реалізувати міжсекторну взаємодію з метою організації системи комплексного надання послуг з означених проблем: проведення спільного навчання, створення дорадчого координуючого органу, організація постійно діючого діалогу між представниками служб та роботодавцями, розробка міжгалузевої програми, налагодження та розвиток зв'язків між інтернатними установами та підприємствами для формування позитивних моделей соціалізації у дітей-сиріт.

Список використаних джерел

1. Прихожан А. М. Психология сиротства / А. М. Прихожан, Н. Н. Толстых. – СПб. : Питер, 2004. – 391 с.
2. Налчаджян А. А. Социально-психическая адаптация личности (формы, механизмы и стратегии) / А. А. Налчаджян [Отв. ред. Э. А. Александрин]; АН АрмССР, Ин-т философии и права. – Ереван : Изд-во АН АрмССР, 1988. – 263 с.
3. Андреева Г. М. Социальная психология / Г. М. Андреева. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1980. – 416 с.
4. Гиш Г. Введение в марксистскую социальную психологию / Г. Гиш, М. Форверг. – М. : Прогресс, 1972. – 296 с.

5. Беличева С. А. Основы превентивной психологии / С. А. Беличева. – М.: Редакционно-издательский центр Консорциума "Социальное здоровье России", 1994. – 250 с.

1. Prikhodzhan M. Psychology of abandonment / A. M. Prikhodzhan, N. Tolstykh. – St. Petersburg : Peter, 2004. – 391 p.

2. Nalchadjyan A. Socio-psychological adaptation of the person (forms, mechanisms and strategies) / A. A. Nalchadjyan [Ed. by E. A. Alexandria]; Academy of Sciences of the Armenian SSR, Institute of Philosophy and

Law. – Yerevan : Publishing House of the Academy of Sciences of the Armenian SSR, 1988. – 263 p.

3. Andreeva G. M. Social psychology / G. M. Andreeva. – Moscow : Izdatel'stvo Moskovskogo universiteta, 1980. – 416 p.

4. Gybsh G. Introduction to Marxist social psychology / Gybsh G., M. Vorweg. – Moscow : Progress, 1972. – 296 p.

5. Belicheva S. A. Basics of Preventive Psychology / S. A. Belicheva. – M.: Publishing center Consortium "Social Health of Russia", 1994. – 250 p.

Надійшла до редколегії 27.01.14

В. Лазаренко, канд. социол. наук, доц., К. Лубяная, студ.

Днепропетровский национальный университет имени Олеся Гончара, Днепропетровск

ПОТРЕБНОСТИ ДЕТЕЙ-СИРОТ В СФЕРЕ СОЦИАЛЬНОЙ ИНТЕГРАЦИИ И ТРУДОУСТРОЙСТВА

В статье презентованы результаты исследования потребностей детей-сирот в социальной интеграции и трудоустройстве, а также форм работы социальных институтов, которые оказывают помощь гражданам в сложных жизненных обстоятельствах.

Ключевые слова: дети-сироты, социализация, социальная интеграция, трудоустройство.

V. Lazarenko, Ph. D., Assoc. Prof., K. Lubyana, student

Oles Gonchar National University of Dnepropetrovsk, Dnepropetrovsk

ORPHANS' REQUIREMENTS IN THE SOCIAL INTEGRATION AND EMPLOYMENT

The results of the research of the needs of orphan children in social integration as well as forms of work of social institutions assisting in complex life circumstances are presented in the article.

Keywords: children-orphans, socialization, social integration, employment.

УДК 159.923.31

Л. Ліснівська, канд. психол. наук, доц.
Університет сучасних знань, Київ

ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ТА РЕСОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСІБ, ЗАЛЕЖНИХ ВІД ВЖИВАННЯ ПСИХОАКТИВНИХ РЕЧОВИН

В статті розглядається необхідність створення певного терапевтичного середовища, що являє собою сукупність об'єктивних факторів, об'єднаних у програму і спрямованих на подолання дисфункційних проявів з метою формування соціально прийнятних особистісних і поведінкових якостей осіб, залежних від вживання ПАР. Проаналізовано диспозиційні особливості залежних, оскільки після зняття гострої симптоматики у них залишається позиція, сформована в результаті взаємодії з хворобою.

Ключові слова: залежні від вживання ПАР, диспозиції, установки, соціальність.

Актуальність проблеми. Сучасне суспільство загалом та громадське здоров'я, зокрема, значно потерпає від багатьох згубних наслідків, пов'язаних із розвитком проблеми залежностей. Актуальність проблеми вимагає пошуку ефективних шляхів її вирішення. Доцільним є не лише з'ясувати підстави, які впливають на розвиток уязвленості, зокрема від вживання ПАР (психоактивних речовин), оскільки механізми його розвитку ще недостатньо добре вивчені, але й дотримання науково обґрунтованого процесу здійснення реабілітації із застосуванням певної сукупності реабілітаційних заходів.

Загальноприйнятою є теоретична модель, яка ґрунтується на застосуванні двох підходів до розуміння аддиктивної поведінки: біопсихосоціальної та психодинамічно орієнтованій [4]. У руслі біопсихосоціального підходу передумови виникнення залежності від ПАР є властивості функціонування людського організму, вплив соціальних факторів та внутрішня система саморегуляції. Поведінка людини закріплюється шляхом отримання винагород і покарань у випробуванні нею різних шляхів функціонування у соціумі. Але для закріплення згаданих способів у суспільстві наявна ригідність: людина всіляко протидіє спробам змінити сталі стереотипи взаємодії з оточуючим світом. Психодинамічне бачення поєднує в собі медичний/патологічний підхід та психологічну концепцію самолікування у поясненні сутності залежності. Поряд із визнанням значення впливу властивостей ПАР на організм людини, середовища і соціокультурних факторів, акцент робиться на порушеннях в індивідуальному розвитку, структурі особистості та психодинаміці залежного, тобто, його внутрішній проблематиці. Залежність розглядають як адаптивну поведінку, спрямовану на полегшення болю, і на те, щоб на деякий час підвищити спроможність володіти

собою та функціонувати. Вживання ПАР є спробою подолати базові труднощі у сфері саморегуляції.

У контексті даної проблеми є доцільним наголосити на виключному значенні родинного середовища, як чинника формування залежності, яке може як збільшувати, так і обмежувати ризик уязвленості людини з метою створення сприятливих умов для нормального розвитку своїх членів. Звідси така істотна роль відводиться, так званому, родинному спадку, який діє у дорослому житті у формі норм та звичаїв, винесених з родинного дому.

Важливим завданням, яке стоїть перед фахівцями, є об'єднання зусиль і розгортання фахової дискусії щодо впровадження комплексної моделі у наданні систематичної допомоги залежним особам, оскільки врахування переважно медико-біологічних способів впливу на хворого є недостатньо. Обмеження роботи лише заходами детоксикації не дає позитивного результату. Є нагальна потреба у продовженні терапії, проведенні ресоціалізації залежних, їхньої психологічної реабілітації, без яких здійснення діяльності суб'єкта у соціальному середовищі не є ефективним.

Однією з основних задач стаціонарного лікування є створення терапевтичного середовища, що являє собою сукупність об'єктивних факторів, об'єднаних у програму і спрямованих на подолання дисфункціональних проявів з метою формування соціально прийнятних особистісних і поведінкових якостей клієнта. Важливого значення при цьому надається мотиваційному інтерв'юванню, яке використовується для того, щоб викликати поведінкові зміни шляхом надання допомоги клієнтам у дослідженні та зміні власного амбівалентного ставлення до проблеми. Провідним принципом мотиваційного інтерв'ювання є створення помітного дисонансу

© Ліснівська Л., 2014